

Babüssaade

Babüssaade. Artık oradan içerisi Enderondur. O kapı ile orta kapı arasında iki sıra servilerin sağı solu, saray adamlarını yaşatan ve doyuran yerlerdir. Solda işler, sağda yemekler pişirdi. Bu meydanı genişleten, sermimararı âlem Sinan ağadır.

1574 de matbahı âmirede kebab çevrilirken tavada yağ tutuştu. Bacaların kurumları ateş aldı. Kilere, helvahaneye kadar yürüdü. Herkesi bir şaşkınlık aldı. Vezirler, yeniçeri ağası, hepsi koşular. Çaresini bulamadılar. Az daha sarhoş Selimle beraber saray da tutuşacaktı. Fakat kendi sarayda değildi. Beykoz bahçesinde badeler nuş etmekle meşguldü. Yangının verdiği zarar müthişti: Eski zamanlardan kalma ne kadar kıymetli hediyeler, fağfurî zarflar, eşi bulunmıyan kiler eşyası varsa kâmilen yandı. Niha yet sermimarı âlem Sinan ağa, bir kaç gün sonra Kaptan paşa, yeniçeri ağası ve İstanbul ağasile beraber geldi. Sinan ağa yeni bir plân yaptı. Babüssaadenin solundaki Kubbealti yani divanı âli meydanından iki buçuk zira yer uzunluğuna alındı. Matbahı âmireye katıldı. Divanın yeri mutfığa kalbedildi!

Babüssaade, sarayla devlet adamlarının temas noktasıdır. Oradan içerisi Osman oğullarının iç ağalarına mahsustur. Hatta o kapının dışında, Kubbealtında devlet işlerine hizmet eden ağalara da dış ağaları denirdi.

Babüssaade ağasına kapı ağası derlerdi. Fatih, kanunnamesinde şöyle diyor: «ve iç halkından kapı ağası ve oda başı ve hazinedar başı ve kilerci başı ve sarayı âmiremin ağası sahibi arzdir. Amma kapı ağası olan ihtiyar baştır. Ekseriya oda başı ve kapı ağası arz etmek gerektir» (kanunname, 13, 14).

Kapının sağı Babüssaade ağasının dairesi, solu da ak ağalar koğuşudur. Ak ağalar ana doğma tavaşilerdir. Edib ve nezih insanlardır. Hepsi de Türktür. Kara ağalar gibi Afrika çöllerinden gelen fellâhlar değildir. Vakıâ kara ağalar içinde de edeb sahibi olanlar vardır. Fakat onları adam eden, Türk kültürüdür.

Babüssaadede hizmet eden ak ağalardan büyük adamlar yetişti. Hadım Mesih paşa, Hadım Ali paşa, Hadım Sinan paşa... Bunlar harp meydanlarında en büyük kahramanıklar gösterdiler.

Üçüncü Murad devri, ak ağaların ocağına incir dikti. Babüssaade ağası, tavaşi olmak hasebile, aynı zamanda Darüssaade ağası idi. Saray kadınları, Hurrem sultanlar, Nurbanular, Venedikli Baffalar, Canfeda hatunlar, Raziye karılar onlarla temas ederlerdi. 1582 de Darüssaade ağalığı ile Babüssaade ağalığı ayrıldı. Ak ağalar hareme sokulmadı. Onların yerini kara ağalar tuttu. Ak ağaların işi gücü Babüssaadeyi korumaktan ibaret kaldı.

Babüssaadede çalışan ak ağalara en büyük darbeyi vuran, Çorlulu Ali paşadır. Ali paşa Enderonda iken yemekte bir suç yaptı. Sofra başı olan ak ağadan evvel yemeğe el uzattı. ak ağa öyle kızdı ki, ağaç kaşığının teknesile eline bir vurdu. Çorlulu elinin acısını unutmadı. Yıllardan sonra sadrazam olunca, bu acıyı çıkarttı. Babüssaadeyi idare eden ak ağaların itibarı kalmadı.

Babü hümayun, sarayın zulmü ve sefahati altında inliyen millete karşı ilk, orta kapı ikinci, ve Babüssaade de son siperidir. Osman oğlu, yaya olarak kuşhane kapısından çıkıp ancak oraya gelebilir. Orada tahta geçer, orada el öptürür. Harbi o kapıda ilân eder. Sancağı şerif o kapı önüne dikilir, tuğlar o kapı etrafına dizilir. Sancağı şerifin temren izi hâlâ oradadır. «Ayak basmasın deyu» üstüne halkalı bir taş konulmuştur. Engürüs, Nemçe ve Leh vilâyetlerine giden vezirler, sancağı şerifi yere o kadar kuvvetle ve azimle dikmişlerdir ki, Babüssaade önüne döşeli mermeri bile çökertmişlerdir.

Kapıyı en son tamir ettiren birinci Abdülhamiddir (1774). Şair Râik, lâle devrinin çeşmesi üzerindeki mısraları taklid etmiş, ve bir tarih yazmış:

Tarihi cevhermayesi

Arş olsa lâyük payesi
Levhi şükûh pirayesi
Babı kitabı saltanat
1188

Bu tarih kapının dış tarafına mahkûktur.

İçeri girildiği zaman, en ziyade ibrete şayan, ak ağalar koğuşudur. O koğuşa kim bir iyilik yapsa, unutulmasın diye duvarına kazılarak yazılmıştır.

Üçüncü Mustafa koğuşa iki kandille iki yüz almış kuruş vakfetmiş. Şair derhal tarih düşürmüş (1180). İtdi iki yerde-iki kandil fûrugân
Kim gördü bu vakfında ba hayretü belidir
Vakf itdi iki yüz ile altmış kuruş amma
Nesh eyleyene didi ki lâ'nin mahalidir

Fakat ak ağalardan Cüce Yakub da üçüncü Mustafadan geri kalmamış. O da, ikinci Mahmud zamanında beş yüz kuruş vakfetmiş. Bu sefer tarihini Vasıf yazmış ve duvara hakkedilmiş: Sarf idüb nakdin Cüce Yakub Ağa da
hayrına
Şem uyandırdı ocağında eser itdi güzel
Küçükoda vakfına vaz eyleyüb beşyüz
guruş

Kıldı ibkayı binayı hayrına nasbe temel
Vâsıfa tarihini itdi reca kıldım beyan
Oldu âli şem'i ruşenle bucayı bibedel

Babüssaadenin tarihi çok uzundur. Evliya Çelebinin tabiri veçhile «yazılca bir mücelled» kitab olur.

Ahmed Refik

